

COMMENTARIA
IN ARISTOTELEM
GRAECA

EDITA CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS V

PARS V THEMISTI IN ARISTOTELIS METAPHYSICORUM A

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGH REIMERI

MCMIII

THEMISTII
IN ARISTOTELIS METAPHYSICORUM
LIBRUM A PARAPHRASIS

HEBRAICE ET LATINE

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

SAMUEL LANDAUER

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMERI
MCMIII

PRAEFATIO

Themistii in librum A Metaphysicorum paraphrasin ab Abû Bischr Mattà arabice translata esse, fortasse etiam (?) a Schamli, Fihrist¹⁾, qui quidem hoc loco valde interpolatus est, refert. sed cum haec translatio arabica ut ipsum Themistii exemplar graecum periisse videatur, feliciter factum est, ut hebraica certe versio, quam Moses ben Samuel ibn Tibbon ante d. XIII Kal. Mart. MCCLV²⁾ confecit, in compluribus bibliothecis sit servata. atqui huius Tibbonis exemplar docet superscriptio codicis B aliquam notam tulisse, qua Ishâq b. Honein versionis arabicae auctorem et Tâbit b. Qurra emendatorem esse nobis proderetur. huic igitur testimonio quod ex ipso exemplari fluxit non dubium est quin plus sit fidei adscribendum quam bibliographo quamvis vetusto, qui haud raro ex indicibus tantummodo se hausisse ipse confessus sit. praeterea non extra omnem veri similitudinem positum est, sub illo '*numero librorum Metaphysicorum*', qui etiam in Fihristio (nimirum secundum alium auctorem) Ishâqio attribuuntur, etiam librum A comprehensum fuisse et eum quidem fortasse coniunctum cum hac Themistii paraphrasi.

Titulus accuratior ex eis quae aut superscripta aut subscripta habent codices elici non potest; nam generalius illic dicitur '*commentarius*' ut פירוש (cod. B) et ביאור (cod. Lips.). similiter etiam apud iudaicos scriptores³⁾. neque diligentius loquuntur Arabes, velut تفسير Fihrist, شرح Alfârâbi⁴⁾ et

¹⁾ Ad verbum expressum a posteriore Ibn al-Qiftî p. 42.

²⁾ Ita in extremis cod. B (11. Nisan 5015): cod. A et Finzi annum dumtaxat exhibent.

³⁾ cf. Levi b. Gerson, Milchamot Ha-schem p. 221,3 cum p. 224,19 et 225,2.

⁴⁾ Locus memorabilis nunc arabice legi licet in Fr. Dieterici *Alfârâbi's philos. Abhandl.* p. 34: „Ferner gibt es von den Alten keine erschöpfende Erläuterungsschrift zu diesem Buche wie zu den übrigen (aristotelischen) Büchern. Wir haben bloss zu dem Tractat A eine unvollständige von Alexander und eine vollständige von Themistius; die andern sind entweder nicht erläutert worden oder nicht auf uns gekommen. Beachtet man die Schriften der Peripatetiker, sollte man freilich glauben, dass Alexander das ganze Buch commentirt habe.“

Schahraṣṭanī¹⁾; Ibn Sînā tandem plus sapit, cum Themistii rationem perbene ita describit²⁾ „*qui scripta primi magistri modo enarrationis (تلخيص) scite illustrat, quamquam in ipsas cogitationes non penetrat*“. haud absimiliter post eum Ibn Ruschd loquitur in isagoges suae ad hunc librum exordio.

Ad textum hebraicum constituendum hi mihi praesto fuerunt codices:

- A Codex MONACENSIS 234, fol. 175^v—204^r, litterarum genere germanico (?) exaratus. ante fol. 188 quod incipit p. 17,3 huius editionis unum periit folium.
- B Codex MONACENSIS 108, fol. 80—91, litteris hispanicis scriptus.
- Breviter uterque codex descriptus est in Steinschneideri Catalogo ed. alt. p. 65. p. 109.
- C Codex LIPSIENSIS bibliothecae senatoriae 40 f. 234^v—247^r, litteris hispanicis, totus correctus manu altera et notis marginalibus instructus, quibus discrepantia alterius codicis indicatur; cf. Fr. Delitzschii Catal. p. 305 et 324.
- D Codex PARISINUS 894 fol. 41—47, fragmentum est non ultra p. 12,17 h. ed. pertinens, litteris ille scriptus orientalibus cursivis sed lectu difficilibus. collatus est a M. Ginsburger Sulziensi, viro doctissimo.
- O Codex OXONIENSIS BODLEIANUS 1377 fol. 134sqq. huius specimen tantummodo praesto fuit ex primis et extremis.

Codex TAURINENSIS 40, quem indicat Peyronii Catalogus p. 20, frustra mihi petitus non praesto fuit. praeterea cum liber satis probe sit traditus, plura subsidia velut Parisinum 1054¹⁵ et mancum Lugdunensem 40⁴ poscere supervacaneum esse videbatur.

A et D, qui gemelli sunt, editionis huius fundamentum esse volui. simili necessitudine inter se iuncti C et O; medium ferit inter utrosque B, his tamen propior. pleraque pars discrepantiae grammaticam tangit et propterea ad versionem latinam nihil momenti affert. omnino otiosum erat omnia illa etiam minutissima in notas referre. etenim si quis intellegere studeat, quanta licentia talium scriptorum librarii grassentur, quam saepe synonyma arbitrio mutant, quotiens membra minora atque adeo totos versus omittant, adeat ille primas huius editionis pagellas, ubi ad codicum differentiam significandam a delectu abstinui; sed ne optimi quidem codices a neglegentiae crimine liberi sunt. quia flumen orationis hic tardius fluit, plenius interpunctis enuntiatis plus lucis afferre studui.

Hebraica verba hic primum publici iuris fiunt, sed in latinis ante-

¹⁾ *Book of religious and philos. Sects* p. 312,4; 326,12; cf. etiam 343,5.

²⁾ al-Schefâ *Metaphysik* p. 611 et inde al-Nagât p. 73 inf.; Themistii nomen, etsi in utroque siletur, tamen a prioris glossatore apertum est.

cessorem habui Mosen Finzi¹⁾, cuius opus emendare meum erat. quo in genere quidquid novatum est, ut in Themistio De caelo nostro sic hic quoque *cursivis* litteris impressum est exceptis eis quae intra ipsa vocabula correcta sunt. ac Finzii quidem additamenta signo [], mea ipsius signo < > distinxi. inter ea quae male administravit Finzi illud est pessimum, quod nimis saepe Aristotelis verba in Themistii paraphrasin transtulit, id quod funditus a me sublatum est exceptis tamen eis locis, ubi in vulgato Metaphysicorum textu lectionis discrepantia non reperitur. nam haud immemor fui quam longinquis itineribus exemplar graecum per Arabes ac Iudaeos ad nos usque traductum sit. et his quidem locis verba Aristotelica diductis litteris, ut soleo, exprimere nolui.

Averroes quidquid e libro nostro citavit, diligenter ubique recensui. bis vero hebraicam eius formam, quam publicavit J. Freudenthalius, vir eruditissimus, contuli²⁾. sed etiam latius patent huius paraphrasis in philosophia orientali vestigia. Schahrastani³⁾ quidem, secutus ille Ibn Sînâ ducem „*cuius doctrina in Themistio nititur*“, in uberrimo suo de Aristotele capitulo ex huius paraphrastae commentariis ac praecipue ex hoc libro sua se hausisse aperte confitetur. ecce haec ex pluribus exempla, Sch. p. 312, 20 sqq. = Th. lat. 29,2 sqq.; 314,7 sqq. = 34,13 etc.; 315,6 = 32,10; 316,20 sqq. = 21,35 sqq.; 317,9 sqq. = 34,35 sqq.; 320,10 sqq. = 14,21 — 15,37 (interiectis aliis). cf. praeterea p. 344,2 sqq. et Th. 9,31 sqq.

Iudaeorum hunc librum citant duo commentatores Maimonidis celeberrimi illius libri *Dalalat al-Hairin*: Schemtob b. Palqera⁴⁾ p. 85 = Th. lat. 25,39—26,9 (hebr. p. 23,4 sqq.) — et is quidem locus in editione, qua utimur, falso ipsi tribuitur Aristoteli — et Iosephus Kaspi⁵⁾ p. 88 = Th. lat. 13,14—23 (= hebr. 11,22—29) et p. 13,37—41 (= hebr. 12, 5—7)⁶⁾. praetereo alia ampliora horum testimonia, quia iam in Averroee inveniuntur. quid? quod Isak Abravanel in '*Elementorum forma*' p. 1^v Themistio falso attribuit, quae ex Averroee p. 304 B translata esse patet.

Argentorati m. Iulio MCMIII

S. LANDAUER.

¹⁾ *Themistii Peripatetici lucidissimi paraphrasis in duodecimum librum Aristotelis de prima Philosophia Mose Finzio interprete*. Venetiis, apud Hieronymum Scotum 1558. dedicationem Finzii Mariano Sabello episcopo Eugubino oblatam exprimendam curavi in Supplemento p. VIII.

²⁾ Extat haec editio (quam signavi *Av Fr*) in *Actis Ac. litt. Berol.* 1884 p. 57. 58.

³⁾ l. c. p. 312,4 et p. 326,12 et alias.

⁴⁾ *More ha-more* Pressburg 1837. quod sequitur Themistii testimonium spectat hebr. p. 7,27 sqq., at non retinuit ipsa verba.

⁵⁾ Iosephi Kaspi *Commentaria hebr. in R. Mosis Maimonidis tractatum Dalalat al-Hairin* . . . ed. Salomo Werblumer Francof. a. M. 1848.

⁶⁾ Idem apud Palqera l. c. p. 76. memoratu digna videtur lectio יבֿלֿרֿן (cf. p. 11 adn. 22).

SUPPLEMENTUM PRAEFATIONIS

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO MARIANO SABELLO EPISCOPO EUGUBINO,
MOSE FINZIUS. S. P. D.

Themistii paraphrasis in duodecimum librum Aristotelis de prima philosophia, praesul amplissime, quae iamdiu a Graecis desideratur, cum hebraice nescio quo fato reddita in manus meas pervenisset, non eram nescius operae pretium et rem omnibus eius scientiae studiosis pergratam me facturum esse, si eam in latinum sermonem transulisset, ne libri perdifficilis interpres locupletissimus diutius in tenebris delitesceret. eam rem cum iam saepius inchoassem, nondum tamen variis distentis negotiis perficere potueram, cum forte omnem consilii mei rationem exposui Benedicto Manzolo Mutinensi, viro in omnium scientiarum genere exercitatissimo et mecum summa familiaritate coniuncto. is me percepta re non solum hortari, sed etiam inflammare et impellere coepit, ut susceptum munus absolverem, neque his contentus, ut quasi stimulum et calcar adderet, paucis post diebus tuas ad se litteras ostendit mihi, quibus institutum meum summopere laudabas rogabasque, ut, cum primum opus perfectum esset, eius tibi videndi potestas fieret. tunc ego abiecta omni cunctatione, cunctis reiectis negotiis totum animum ad vertendam paraphrasin appuli. eam enim nactus esse mihi visus sum occasionem, quae iampridem a me vehementer exoptaretur, ut ita tecum agerem, ut me tibi penitus deditum et consecratum esse intellegeres. ea enim de te iampridem audio ab omnibus, praesertim a Benedicto Manzolo, qui te in primis colit atque observat, ut te unum admirer, te unum suspiciam, qui ea, qua es, aetate, nobilissimo genere natus, quod his temporibus rarum admodum est, ne dicam inauditum, in omni litterarum genere adeo profeceris, ut eruditorum nobilissimus, nobilium eruditissimus habearis, nec dictu facile sit, quantum per te antiquissimae ac illustrissimae familiae tuae, in qua viri omni aetate bello paceque insignes floruerunt, splendoris ac lucis accesserit indiesque magis accedat. tu homo Romanus graece summa cum venustate loqueris et scribis, hebraice et chaldaice optime intellegis; tu in universa philosophia atque theologia ita versatus es, ut nihil tibi in iis difficile sit ad intellegendum, nihil ad explicandum. ea vero es suavitate morum praeditus, ea vitae innocentia atque integritate, ut gloriae tuae nemo invidet, boni omnes te quasi religionis exemplar ad imitandum sibi proponant. hac igitur famae tuae celebritate incredibili in te amore inflammatus Themistii interpretationem a me tandem absolutam tibi dedico et sacro, non solum ut, cuius auspiciis opus ad finem perductum est, eius etiam tectum atque munitum auctoritate in lucem prodeat — quantam enim sibi aq̄d lectorem gratiam hoc nomine conciliare possit liber, intellego — sed etiam ut meae huius erga te singularis observantiae monumentum vulgo exstet. quod quidem si quis attentius perlegerit, eum minime inficiaturum esse confido, hanc eam esse paraphrasin, quam Themistio adscribit passimque citat Averroes in iis

commentariis, quos in XII. Aristotelis librum de prima philosophia edidit. tu autem una cum aliis, qui acri ingenio praediti sunt, optime etiam hic perspicies Themistianam illam interpretandi rationem miramque in rebus obscuris claritatem. quamquam enim auctor de via fessus ac longa peregrinatione confectus vestitu immutato in sordibus et squalore versatur — a Graecis enim ad Arabas et inde ad Hebraeos migravit, apud quos circiter tercentum et tres annos delituit, nunc vero tandem in Latinum pervenit — non adeo tamen eius deleta sunt lineamenta, ut Themistium agnoscere non possis. quo quidem, qualiscunque sit, interea perfruantur studiosi, dum expectant, ut archetypus a te, ut es omnis antiquitatis solertissimus et liberalissimus indagator, e Graeciae ruinis ac tenebris eruatur, nec laborem meum contemnant. nam quemadmodum nobiles illas et immortales substantias vel leviter attigisse satius est, quam pleniore intelligentia cetera assequi, ita Themistium, qui de iis ex Aristotelis praescripto loquitur, non ignorasse melius fore existimo, quam quosdam alios interpretes summo studio perlegisse. tu igitur, optime antistes, Themistium, quem tibi dedico, amplectaris et foveas meque in fidem et clientelam tuam accipias, ut ad alia tibi offerenda alacrior sim. Vale.

Mutinae Idibus Martiis MDLVIII.

THEMISTII
IN ARISTOTELIS METAPHYSICORUM
LIBRUM A PARAPHRASIS
LATINE EXPRESSA

THEMISTII
PARAPHRASIS IN METAPHYSICORUM
LIBRUM A.

Versio Finzli

f. 1

Ens pluribus modis dicitur; nos *autem*, dum *entis* principia in-
5 quirere volumus, substantiae dumtaxat principia investigare vo-
lumus. nam hoc nomen substantiae magis debetur quam omnibus,
quae existunt. sive enim universum in unum sit redactum, ut membra
in corpore humano et partes in plantae corpore in unitatem coa-
lescunt, sive ex rebus sit compositum, quae se invicem tangant, ut
10 domus et navis, sive coniunctum sit ex segregatis, ut exercitus et
civitas: princeps omnium ipsius partium substantia est obti-
netque eundem in universo locum, quem obtinet cor in animalium
corpore. sin autem nullo horum modorum fuerit eius constitutio,
sed sicut in numero unum prius est, deinde duo, deinde tria, aut
15 sicut in figuris rectarum linearum triangulus prior est, deinde
quadrangulus: sic etiam substantia invenitur prima, deinde
qualitas et quantitas et reliqua. nam substantia omnibus iis, quae
subsequuntur, antecedit, ut unitas ceteros numeros et triangulus ceteras
praecedat figuras. non enim omnia genera una et eadem ratione entia
20 dicuntur; sed inter illa dignior est hoc nomine substantia, cetera
autem esse dicimus, propterea quod substantiae insunt; eius nam-
que aut quantitates sunt aut qualitates aut motus aut similia ac
entitatem participant, quia ad substantiam referuntur. porro si alia
genera dictionibus, quibus esse significatur, nuncupamus, nemo miretur,
25 cum nos illas dictiones <re vera> de substantia solum adhibeamus.
e.g. cum dicimus 'hoc lignum album est', illud 'album est' esse quidem
significat, sed verbum non albedini, sed ligno ipsi adaptatur. et
pari modo cognata his adhibemus, cum negamus quaedam

7 sive—figuras (19) laudatur ab Av. p. 291 C sq. et Av. Fr. 57 10 segregatis] sepa-
ratis et dispersis FCO 13 eius constitutio om. F Av. lat. 16 etiam incertum
17 et] tum F Aristotelem imitatus; quantitas (et) qualitas Av. lat. F inverso ordine
20 cetera] fort. ἄλλα Arist. 22 27. 28 et pari modo] fort. τῷ καὶ Arist. 22

Comment Arist. V 5. Them. in Metaph. A p. II.

accidentia, immo vero cum affirmamus. *adhibemus enim talia* f. 1
e. g. de eo, quod non est album, dicendo 'hoc est non-album' et de eo,
quod non est rectum, dicendo 'hoc est non-rectum'. sicut autem cum
dicimus 'lignum est non-rectum', illud non-rectum ligno ipsi adscribi-
 5 *tur, ita cum lignum rectum esse dicimus, hoc esse de ligno tantum*
adhibemus. nam impossibile est accidentia ulla vel cogitatione a
substantia separari, eo minus re ipsa, cum tamen substantia ab uni-
versitate ceterorum generum segregari possit; non quod sensibilis
substantia ullo pacto prorsus ab accidentibus seiuncta sit, sed sub-
 10 *stantia una et eadem numero manet, accidentibus minime iisdem*
numero manentibus; quia immo pereunt et adventant alternatim,
oriuntur alia et alia intereunt. huius modi sunt quantitates, quali-
tates, actiones, passiones, loca, tempora. hisque generibus finitima,
quorum tamen omnium generum | initium, fundamentum, elementum f. 2
 15 *substantia est.*

Huius dicti *veritatem veteres quoque testantur.* eorum enim, quae
 sunt, principia et *fundamenta* et elementa quaerentes substantiae
 principia et *initia* indagantur, non qualitatum, quantitatum
 aliorumque huiuscemodi. ex quo iam perspicuum fit discrimen inter
 20 *has duas quaestiones, i. e. inter* quaestionem de generibus entium, quot
 sint, et quaestionem, quot sint initia entium. nam substantia tantum
 initia habet et cuiusque substantiae initia quaeruntur, quatenus est
 una numero; *genera vero in mente tantum* existunt *perceptis*
singularibus in ea repositis, quorum unumquodque est sicut aliud.
 25 qui igitur hac aetate sunt, quippe qui sint in disserendi
 facultate exercitati, universalibus *tribuendam* substantiae
dignitatem magis quam singularibus *dicunt, immo universalia*
quasi principia singularium ponunt; nam hominem universalem
 principium dicunt Socratis et Platonis et equum universalem huius
 30 et illius equi. antiquiores vero magis sensum sectabantur
 — philosophia namque tunc temporis proxime orta fuerat — et sin-
 gularia digniora substantiae principia esse putabant. idcirco cum
 terram, ignem, aquam, aerem initium substantiae dicerent, non
 tamen terram universalem aut ignem universalem aut alia uni-
 35 versalia elementa esse aiebant eorum, quae sunt, sed ne corpus
 quidem commune huius terrae, huius ignis, huius aquae, huius
 aeris elementum esse asseverabant. saepius vero utra nam harum
 sectarum rectius sentiat, disputavimus: eane quae universalia
 ponit priora, an quae particularia. sed eorum opiniones quamvis
 40 refutaverimus (??), nihil tamen prohibet nos de hoc edisserere.

1 *adhibemus—rectum* (3) om. F5 *ita—adhibemus* (6) om. C6 *nam*] fort. et11 *pereunt*] *permutantur* BF25 *qui—sunt*] *isti autem* AB40 *refutaverimus* CF:

bene consideraverimus ABD; fort. vertendum: (*opiniones*) cum *bene consideraverimus*, nemo
 prohibet de hoc] scilicet de substantia

nunc vero iam expresse meminimus inquirentem principia eorum, f.2
quae sunt, necessario principia substantiae inquirere.

Substantiae autem *universae* sunt tres, quarum duas omnes
homines fatentur — quoniam sensibiles *sunt*, subiectae sensui
5 visus — harum *altera* est perpetua, altera mutabilis. perpetua
autem est substantia corporum caelestium, corruptibilis *vero*
substantia humi degentium, plantarum inquam et animalium.
atque huius *tantum substantiae* elementa et *fundamenta* in
praecedentibus sermonibus sumuntur. palam est autem ex multis
10 constare, nempe ex igne, terra et *duobus reliquis* et *ex* aliis praeterea
cum simplicioribus tum numero paucioribus, aut saltem ex una re
tantum, quae quandoque *extenditur* et *est* mollis, quandoque vero con-
crescit et induratur. atque hae quidem sunt duae substantiae *ex*
illis tribus, praeter quas nulla substantia existit. tertia autem substantia
15 immobilis est, *aeterna* et sempiterna omnisque mutationis expers.
neque enim mutatur ut ea, quae in terris sunt, plantae inquam et
animalia, quae *vel* ex universa sui natura exeunt et corrumpuntur,
neque mutationem localem subit, quam solam corpora haec cum
caelestibus communem habent. nam quamvis corpora caelestia
20 variis temporibus nequeant *dispositionibus suis* mutari, attamen non
dedecet ea diversis temporibus diversos variare locos, et super hoc
aedificata est naturae facultas; *at* substantia, quae immobilis est et
cui *nihil* miscetur *corporei*, immutabilis est omnino. quapropter
separata *esse* dicitur a sensibili substantia. atqui certe non loco;
25 nam falsum est dicere loco separari substantiam locum penitus non
habentem et ab extremitatibus corporum non ambitam, quibus
ambiuntur omnia, quae loco continentur; sed a sensibili separatam
dicentes *nihil nisi* quandam inter eas diversitatem ostendimus.
inspicientes enim unam earum immobilem *atque immutabilem* penitus
30 esse nec ab alio nec a se ipsa *omnino* mutari, postmodum
invenientes *haec* omnia sensibili substantiae alio et alio modo *inesse*:
iure et merito a sensibili substantia *separatam esse* intellegibilem
asserimus, adeo ut nihil ipsis commune sit, neque quod ad naturam
neque quod ad novationem ullam pertineat. de hac igitur prima
35 et immobili substantia hoc sermone tractaturi sumus et, quae de ea
opinati fuerint antiqui, narraturi. nam alii dividebant | *hanc primam* f.3

1 nunc om. AD 3 quarum et sq.] dictio ἢ πάντες ὁμολογοῦσιν ut in priore Alexandri
interpretatione ad utrumque pertinet rerum sensibilibum genus 5 altera (alt.)—est (6)
om. F: *perpet.* (alt.) — *est* om. C quoque: ambo legunt *substantia nimirum corporum cae-*
lestium post perpetua (pr.) 6 *corruptibilis vero*] *alia corr. et est* F 8 huius
et sq.] ἥ ἀνάγκη τὰ στοιχεῖα λαβεῖν ad genus mutabile tantum referri videtur

11 saltem AF: (ex una re) *simplicissima* BC

13 *ex—existit* (14) om. F

20 *dispositionibus suis*] *forma et specie sua* F

29 *atque immutabilem* om. AF

30 *nec—mutari* om. A

36 *nam*] ad verbum: *quae autem illi sunt opinati, haec sunt*

substantiam in duas partes, alii unam statuebant naturam. f.3
 dividentes ponebant formas dimensionesque mathematicas
 priores substantias quam sensibiles, et illas quidem harum initia;
 dicentes vero intellegibilem substantiam esse unam, mathe-
 5 maticas dimensiones ipsas esse substantias ponebant formamque
 reiciebant. porro sensibilis substantia naturali scientia indiget;
haec enim substantia ex motu omnino non evadit; altera vero
substantia ad aliam scientiam eamque nobiliorem quam sit scientia
 naturalis spectare videtur, cum nihil sit commune ipsis neque in gene-
 10 ratione ulla neque in loco *neque* in augmento neque in decremento nec
 commune principium habeant, a quo producantur. nam prior
 nullum habet principium, secundae vero principium est ipsa sub-
 stantia prima. *neque* eadem cognitione apprehenduntur; altera
 enim sensibilis est, altera intellegibilis. rursus immutabilis im-
 15 mobilisque substantia natura prior est mutabili substantia, quae
 perinde atque res labiles fluit. at quia ea, quae insunt nobis, maxima
 ex parte a sensibili *substantia* terminantur, ideo prius de ea loqui
 consuevimus; finitima enim nobis est et quam simillima nostri.

Et de ea in iis, quae de natura sunt, amplissime tradidimus
 20 et declaravimus nullam sensibilem substantiam ex mutatione eva-
 dere posse mutationemque ex contrariis fieri; *sed nullam*
mutationem ex omnibus *contrariis*, sed ex similibus tantum ac
 proximis. nam fit album ex non-albo, non tamen ex omni non-
 albo, non enim ex voce, tametsi vox non-alba sit, sed ex nigro
 25 dumtaxat aut rubro aut ex *alio colore*, qui ex eorum specie est. deinde
 declaravimus his duobus contrariis tertium quoddam necessario sub-
 iciendum esse. *duorum enim contrariorum alterum alterum non* sustinet,
 sed quod utrisque subicitur, natura quaedam est unum contrariorum
 exuens et alterum suscipiens. *ibidem in descriptione mutationum*
 30 quatuor species iam numeravimus in hac substantia. una quidem
 in definitione rei est, qua scitur, quid res sit, ut cum fit homo ex
 non homine, aqua ex non aqua, *immo* ex aere; et hanc *mutationem*
 modo generationem, modo corruptionem appellamus. secunda in
 qualitate est et *immutatio* nuncupatur, tertia in quantitate et
 35 quandoque augmentatio, quandoque imminutio dicitur. quarta est
in loco, scilicet *translatio* de loco ad locum. cuius quartae *mutationis*
ex mutationibus memoratis ne caelestia quidem corpora expertia ponimus;
 nam et ipsa de loco ad locum moventur et e contrariis aliquando

4 dicentes codd. F; at ponebat (5) codd.

6 reiciebant F; ABD corrupti

7 omnino]

secundum omnes eius partes F

9 cum nihil . . nec (10)] cf. Alex. 671, 15 ἐπειδὴ οὐδαμῶς

κατ' οὐδὲν ἢ αἰσθητῇ οὐσία κοινωνοῦν τῇ νοητῇ, οὐδὲ ἔστι τις αὐταῖς ἀρχὴ καὶ ἡ 19 de
 natura] lib. A cap. 5 p. 188^a 31 sq.

22 post contrariis addunt in contraria BD

36 cf. Alex. 672, 10